

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Design i Slöjdundervisningen

Designstudenters minnen från slöjdundervisningen

Marie-Helene Bergqvist, Lina Broberg, Albin Svensson

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program/kurs: Lärarprogrammet/LHK410
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt-2011
Handledare: Peter Hasselskog
Examinator: Monica Peterson

Titel:	Design i slöjdverksamheten
Författare:	Marie-Helene Bergqvist, Lina Broberg, Albin Svensson
Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program/kurs:	Läroprogrammet/LHK410
Nivå:	Avancerad nivå
Handledare:	Peter Hasselskog
Examinator:	Monica Peterson
Antal sidor:	34
Termin/år:	Vt-2011
Nyckelord:	Slöjd, Design, Kreativitet, Grundskolan

Sammanfattning

Design är en stor del av vårt samhälle. Som studenter på slöjdläroutbildningen vid Göteborgs universitet har vi upplevt att design får en allt större plats i undervisningen. Studien undersöker vilka kopplingar det finns mellan design och slöjd och hur man kan arbeta med det i skolan.

I studien har 10 designstudenter vid Göteborgs universitet och Linköpings universitet blivit intervjuade. I studien användes kvalitativa intervjuer som metod. Frågorna berörde studenternas minnen från deras slöjdundervisning och om de, utifrån ett utdrag från den kommande kursplanen för slöjd (Lgr11), såg några kopplingar mellan design och slöjd.

Undersökningen visade att de praktiska kunskaperna från slöjdundervisningen var mest framträdande. Informanterna berättade om saker de gjort i slöjden och hur det var i slöjdsalen. De önskade även att de lärt sig mer om hur man lagar kläder eller sätter upp hyllor, eftersom de hade ett behov av det hemma. Resultatet av studien visar att man med fördel kan arbeta med design i skolslöjden, det kan bland annat stärka medvetenheten om arbetsprocessen.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Bakgrund	5
Från produkt till konst.....	5
Intryck, uttryck, avtryck från slöjdundervisningen	7
Slöjden i dag	8
Lärande i ett sociokulturellt perspektiv.....	10
Design.....	12
Designutbildning.....	12
Kopplingar mellan slöjd och design	14
Syfte	16
Frågeställningar:	16
Metod	17
Val av metod.....	17
Kvalitativa intervjuer	17
Urval.....	18
Etisk hänsyn	19
Analys	19
Resultat	20
Minnen	20
Kunskaper från slöjdundervisningen.....	21
Kopplingar mellan design och slöjd i grundskolan	22
Sammanfattning	24
Diskussion	25
Metoddiskussion	25
Resultatdiskussion	26
Kunskaper och erfarenheter från slöjden	26
Kursplanens relevans för framtida designstudenter	27
Designens möjligheter i slöjden.....	28
Fortsatt forskning och avslutande kommentarer.....	30
Referenser	32
Bilaga 1.....	1
Bilaga 2	2
Bilaga 3.....	3

Inledning

Slöjdämnet har varit en del av svenska skolan i drygt 100 år (Hasselskog, 2010). Under dessa år har samhället och hushållsbehoven förändrats. Vi behöver inte längre kunna sy för att få en ny tröja eller möbler till hemmet utan man kan köpa det i närmaste affär. De praktiska kunskaperna man får från slöjden blir därför inte lika "nödvändiga" som tidigare. Ämnet har förändrats mycket, och det är andra saker i slöjdandet som är i fokus i nuvarande och kommande kursplan. Som blivande slöjdlärare är vi intresserade av vilka kunskaper som kommer till nytta efter att eleven slutat skolan. Vad bär eleven med sig? Under vår utbildning har vi upplevt att det sätts mer och mer fokus på konst och design i samband med slöjdandet. Hösten 2011 flyttar slöjdläraryrket i Göteborg in till lokaler på Högskolan för design och konst (HDK) och vi frågar oss om det kan bidra till att slöjden drar sig närmare konst och design? Vår undersökning handlar om vad designstudenter har tagit med sig från slöjdundervisningen och hur de ser på kopplingen mellan design och slöjd. Vi undersöker även hur man kan arbeta med design i slöjdundervisningen och hur det kan påverka elevernas läroprocess. Vårt arbete vänder sig främst till verksamma och blivande slöjdlärare.

Bakgrund

Från produkt till konst

I dag har både flickor och pojkar möjlighet att välja vilka material de vill arbeta med i slöjdämnet, men så har det inte alltid varit. För över 100 år sedan skiljde man mellan goss- och flickslöjd i den svenska skolan (Hasselskog, 2010). Under den tiden motiverades flickslöjd med sitt praktiska värde och sin ekonomiska nytta. Gossslöjden motiverades av vitt skilda anledningar, så som moralfostran och personlig utveckling (Johansson, 2002). Enligt Kajsa Borg (2001) använde sig både gossslöjdens fader Otto Samuelsson och flickslöjdens moder Hulda Lundin av färdiga slöjdövningar i sin undervisning. Eleverna började med enklare projekt och fortsatte med uppgifter i ökande svårighetsgrad. Det ansågs viktigt att de lärde sig tekniker för eget husbehov eller framtida arbete. Varken Samuelsson eller Lundin var lärarutbildade men producerade texter och lärarhandledningar för slöjdundervisning. Båda var av åsikten att slöjdarbete kunde "föreninga en hantverksmässig träning med moralisk fostran och utveckla en formell utbildning" (s.12). De två var de mest inflytelserika personerna när det handlar om hur slöjden utvecklade sig i början av 1900-talet.

Under den tiden som slöjden har funnits i den svenska skolan har fokus i undervisningen flyttats från tekniker och produkter till processarbete och problemlösning. "Våra uppfattningar av slöjddaktiviteter och deras bidrag har varierat över tid från att betraktats som nyttiga och fostrande, till att ses som kommunikationsmedel för identitet och social gemenskap och till att ses som viktiga för den sinnliga upplevelsen" (Johansson, 2002, s.39). Vid grundskolans start, år 1962, fick de praktiskt-estetiska ämnena ett stort schemautrymme. Inspirerade av den amerikanska progressivismen ansågs det att skolan skulle vara starkt knuten till olika samhällsföreteelser. Eleverna skulle få tillfälle att bekanta sig med olika yrkesmiljöer samt få en förståelse för produktionsprocessen (Borg, 2001).

I läroplan-69 (Lgr69) för ämnet slöjd kan vi läsa att: ämnet ska bidra till elevernas allsidiga och praktisk-estetiska utveckling och uttrycksmöjligheter. Ämnet ska utveckla elevens känsla för form, färg och kvalitet genom att ge kännedom om materialens egenskaper och ekonomiska värde (Skolöverstyrelsen, 1969). I läroplan -80 (Lgr80) är målen för ämnet att utveckla elevens skapande och handlingsberedskap för vardags- och arbetsliv samt få lära sig använda olika material och arbetsmetoder och på så sätt utveckla sin motorik. I kursplanen står det även beskrivet vilka tekniker eleverna ska arbeta med (Skolöverstyrelsen, 1980).

När nuvarande kursplan (Kpl2000) kom togs fokus bort från materialen och teknikerna man arbetade med och istället sattes fokus på slöjdprocessen. Den innebär att man arbetar utifrån en idé, gör en planering, genomför arbetet och avslutar med en reflektion om hur arbetet har gått och vilka kunskaper man fått med sig (Skolverket, 2000). Kärnan i begreppet slöjdprocess är att eleven ska få ett helhetsperspektiv och en förståelse för sitt eget handlande. I skolans slöjdundervisning är slöjdprocessen ett välkänt begrepp som det arbetas aktivt efter. Samtidigt är det ett svårdefinierat begrepp som lämnar mycket utrymme för tolkning vilket får till följd att

slöjdundervisningen varierar mycket från olika skolor och lärare (Skolverket, 2005). Kursplanen belyser hur viktigt det är för eleverna att vara närvarande under hela slöjdprocessen: idé - planering - genomförande - reflektion (Skolverket, 2000).

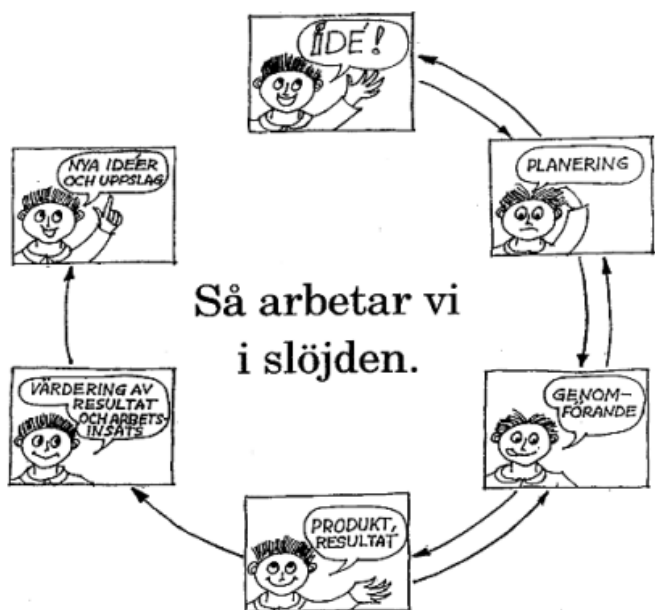

Bild 1: Slöjdprocessen
Hämtad från Falköpings kommun (2011)

Eleverna skapar genom arbete med slöjdprocessen en förståelse av en produktionskedja och de aspekter som ingår, från idé till färdig produkt. Under rubriken mål att sträva mot i kursplanen, ska utbildningen sträva efter att eleven "utvecklar förmågan att reflektera över och bedöma arbetsprocesser och produkter" (Skolverket, 2000, s.93). Genom reflektion ser eleven tillbaka på sitt arbete, vad de har lärt sig och kan ta med sig till nya projekt. Kursplanen framhåller att eleverna ska kunna motivera personliga ställningstaganden kring estetisk, etiska och funktionella värden. Målen för ämnet berör även färg, form och material samt miljö. Slöjdämnet motiveras genom att det är ett ämne som hjälper eleven att bygga upp sin självkänsla samt hjälper eleven att utveckla kunskaper som förbereder dem inför det dagliga livet (Skolverket, 2000).

I kommande läroplan (Lgr11) finns fokus kvar på arbetsprocessen och dess olika delar; idéutveckling, övervägande, framställning och värdering samt att eleverna ska se hur de olika delarna samverkar i en arbetsprocess. I syftet står det att undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska uttryck och även en förståelse för slöjd, hantverk och design. Det läggs mer fokus på att eleverna ska experimentera med olika sorters material och att eleverna ska ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att formge och framställa produkter med eget formspråk.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer, överväga olika lösningar, framställa föremål och värdera resultat. På så sätt ska undervisningen bidra till att väcka elevernas nyfikenhet att utforska och experimentera med olika material och ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt (Skolverket, 2011, s.85).

I avsnittet centralt innehåll står det beskrivet vad undervisningen i slöjd ska innehålla, i årskurserna 1-3, 4-6 och 7-9. Det handlar om vilka material, redskap och hantverkstekniker eleverna ska arbeta med, arbetsprocessens delar, estetiska och kulturella uttrycksformer samt slöjden i samhället. I årskurs 7-9 står det att eleverna ska kunna göra två- och tredimensionella skisser, modeller och mönster samt arbetsbeskrivningar. Eleverna ska bli uppmärksamma på design, konsthantverk och andra slöjdformer i det offentliga rummet. Det läggs mer vikt på slöjden utanför skolan eller hemmet och hur slöjden kan vara ett sätt att uttrycka sig själv eller en åsikt. De ska även ha en kunskap om "olika material och hur de produceras utifrån ett hållbarhetsperspektiv" (Skolverket, 2011, s.88). Eleverna ska ha en kunskap om vilka material som gynnar en hållbar utveckling och hur man kan arbeta med dem.

Intryck, uttryck, avtryck från slöjdundervisningen

Borg (2001) har undersökt hur elever och lärare minns slöjdundervisningen. Här följer ett sammandrag av hennes avhandling *intryck, uttryck, avtryck*. Hon har genom intervjuer med män och kvinnor i olika åldrar skapat en bild av hur man minns slöjden och vad man har tagit med sig för kunskaper därifrån. Informanterna hade tydliga minnen från slöjdsalen, speciellt trä- och metallslöjdsalen, troligtvis eftersom de salarna var speciella. Lärarna beskrevs noggranna och lite udda, men att de var positiva och personliga och man fick en bra kontakt med lärarna. Lärarna uttryckte att eftersom de ofta hade eleverna från 3an till 9an fick de en bra kontakt med dem och kunde följa deras utveckling i många år. Många av informanterna mindes slöjdföremål varav vissa fortfarande användes. Inställningen till ämnet varierade mycket, många var färgade av föräldrars eller äldre syskons åsikter. Borg hittade fyra olika typer av elever: 1) Den uttrycksfulla eleven som arbetade kreativt med unika och personliga föremål. 2) Den nyfikna eleven som arbetade med problemlösande uppgifter och ville att det skulle fungera i slutändan. 3) Den lydiga eleven som arbetade mycket efter muntliga och skriftliga instruktioner, mycket utifrån lärarens förslag. 4) Den ointresserade eleven som arbetade med enkla, snabba uppgifter och visade ett ointresse för både process och produkt (s.84).

På frågan om slöjden borde vara kvar som ett ämne var svaren varierande. Som argument för ämnet ansåg informanterna att kreativitet och en grundläggande slöjdkunskap kan vara bra för praktiskt arbete i hemmet och som konsument. De tog även upp jämställdhet, om att både kvinnor och män bör kunna sy i en knapp samt att slöjd hjälper vår överlevnadsförmåga om vi skulle bli utan elektricitet. "Slöjdkunskaperna tycks också ha kommit till nytta för alla informanter, även om fler informanter sade att de numera inte hade samma anledning som tidigare att slöjda för husbehov eller som hobby" (Borg, 2001, s.83). Men det finns även kritiska röster som säger att ingen kommer behöva laga eller sy egna kläder eftersom det går att köpa i affärerna.

Lärarna pratade om hur ämnet bör vara i framtiden: de ansåg att ämnesinnehållet var stabilt, eftersom barnen fortfarande behövde öva sin motorik. Men de ansåg att arbetssättet bör utvecklas, elevernas önskemål och idéer kan tas om hand bättre. De tog upp aspekter som att lärarna är kulturbärare eftersom slöjdtraditionen håller på att försvinna, och att man bör ta till vara naturens resurser bättre. Att samarbeta med andra ämnen ansåg både informanter och lärare att slöjden har stora möjligheter till. En pedagogisk slöjdundervisning ger eleverna möjlighet att

utveckla många olika förmågor. Hantverket i slöjden är visserligen nedtonat men genom att eleverna arbetar praktiskt med olika tekniker och material får de en förståelse för hur till exempel deras kläder eller möbler är uppbyggda. "Med viss slöjdkunskap blir man mer medveten konsument och kan lättare bedöma när man kan göra något själv och när man skall köpa tjänster eller färdiga föremål och kläder" (Borg, 2001, s.91).

Borgs (2001) undersökning visar tydligt att minnena från slöjdundervisningen är många och varierande. Man minns saker man gjort och tillfredställelsen och stoltheten när man fick ta hem sitt egentillverkade föremål. Man minns lukten och känslan av att arbeta med olika material. För Borg innebär slöjdandet att arbeta praktiskt, att gestalta och att medvetandegöra, det betyder att uppleva slöjden genom alla sinnen och på det sättet minns man så mycket mer.

Arbetet i slöjdmaterial har olika dimensioner. Arbetet med att åstadkomma ett föremål kan styras av både den praktiska funktionen och därtill anknuten problemlösning och en önskan att med form och färg gestalta ett personligt uttryck (Borg, 2001, s.174).

Gestaltning enligt Borg (2001) är det som sker när eleven omsätter en tanke, känsla, behov eller en inre bild till sitt arbete. Det innebär ett experimenterande och skissande där hand och tanke samarbetar. Slöjdandet är ett arbete i en process där man följer projektets alla delar, från idé till färdig produkt -detta är ovanligt i vårt samhälle. "Genom att arbetet växlar mellan eget skapande, problemlösning och motoriskt arbete uppstår både intellektuell och kroppslig medvetenhet" (s.182). Slöjden är ett ämne där många olika delar samverkar för att skapa en helhet.

Genom tiderna har människan behövt arbeta med händerna för att skapa verktyg, kläder och mycket mer. Det var behov som fanns som avgjorde vad som tillverkades men det var även ett sätt för människan att skapa och uttrycka sig. Det är inte längre en nödvändighet att göra sina egna saker. Borg (2001) frågar sig om det har gjort att vi som människor håller på att förlora vår uttrycksmöjlighet genom eget arbete, ett behov som är grundläggande för många människor.

Slöjden i dag

Den nationella utvärderingen av slöjdamnet i grundskolan 2003 (NU-03) framhäver att både elever, lärare och föräldrar behöver medvetengöras om vad slöjdamnet bidrar med i grundskolan. Rapporten fastställer att majoriteten av eleverna (81%) upplever att slöjden intresserar dem. Det visade sig att det finns en stor arbetsglädje i slöjdsalarna, eleverna trivs och känner sig trygga under lektionerna. Slöjdamnet beskrivs i mångt och mycket, positivt men eleverna har svårt att se dess "nytta". Ämnets pedagogiska möjligheter och "nytta" ses i dagsläget på olika sätt. Lena Aulin-Gråhamn (2004) ser möjligheterna med de estetiska ämnena och att de bör få större plats i skolan, eftersom design, mode och inredning får en större plats i det moderna samhället. Roger Säljö (2008) menar att i slöjdundervisningen utvecklar eleven sin förmåga att lösa problem, att samarbeta och kommunicera. Borg (2001) anser att en grundläggande slöjdkunskap som kan tillämpas, underlättar för det vardagliga livet genom att ge en förståelse för hur saker fungerar och vad de ska användas till. Samt att de konstnärliga aspekterna av slöjdandet: "konstnärlig, kreativitet och möjligheter till eget uttryck utvecklas i slöjdundervisningen" (s.97). Men kvaliteter som problemlösning, kommunikation, självförtroende och eget ansvar tycks eleverna inte väga in när de pratar om kunskaper från undervisningen.

Det i särklass vanligaste arbetssättet i slöjdsalarna är att eleverna jobbar med egna slöjdprodukter. Eleverna diskuterar om och hjälper varandra i arbetet som sträcker sig från idé till färdig produkt. Eleverna bestämmer i stor utsträckning vad de ska jobba med och bestämmer även hur de skall göra detta, vilket Skolverket (2005) anser vara utmärkande för slöjdämnet. Borg (2001) bekräftar att detta arbetssätt har varit aktuellt i svensk slöjdundervisning en längre tid "Oavsett om slöjdfarenheterna grundar sig i 1940-talet eller 1990-talet har informanterna oftast arbetat med sitt enskilda arbete i sin egen takt" (s.73). Enligt Skolverket (2005) är utgångspunkten individuella slöjdarbeten. I det individuella arbetet finns utrymme för att ändra ursprungsplaneringen, testa olika lösningar och diskutera med läraren och kamrater. Detta gör att slöjdämnet blir socialt och experimenterande.

Under slöjddaktiviteter tillverkas och används skisser, bilder och instruktioner för att planera tänkt arbete, men de ändras och utvecklas också med val av material, arbetsredskap och ändrade villkor. I lärandesituationerna kopplas resonemang i text och bildspråk till fysiskt agerande (Johansson, 2002, s.169-170)

Arbetssättet i slöjdundervisningen påminner om Ernst Gombrich formel "making comes before matching" vilket han beskriver utifrån den process en konstnär går igenom när denne målar en tavla. Konstnäraren frågar sig om utkastet har avsedd verkan, han lägger en färgklick och tar ett steg tillbaka och ser efter vad den har för verkan. Effekten avgörs av helheten, färgklicken i sig kan förändra till det bättre eller sämre. Ju längre arbetet framskrider förändras visionen för det färdiga verket (Lindström, 2008, s.339). Gombrich har inspirerats mycket av Karl Poppers tankar och idéer.

Var inte fästa vid era idéer. Ni måste utsätta er för risker, var inte räddhågsna. Det råder ingen brist på idéer. Lägga fram dem: En idé vilken som helst är bättre än ingen idé alls. Men när väl idén är formulerad får ni inte hårdnackat försvara den, inte tro på den utan goda skäl. Ni måste kritisera den och lära av de brister som ni upptäcker. Idéer är bara gissningar. Det viktiga är inte att försvara en bestämd idé utan att se till att kunskapen växer (Bartley, 1990, s.243).

Popper menade att misslyckanden kan få oss att se på det ursprungliga problemet med nya ögon och de erfarenheter vi gör utav våra försök får oss att hitta andra vägar. Popper och Gombrich sätt att angripa ett problem är alltså inte att sätta sig ner och fundera över en lösning utan aktivt testa olika idéer. Utifrån detta förhållningssätt finns många paralleller man kan dra till slöjdämnet inte minst till det experimentella och problemlösande undervisningen som Skolverket (2005) har visat att slöjdämnet innehåller. Men även i läroplanerna kan man se ökat intresse för den här typen av kvalitéer hos eleverna. I och med Lgr11 har entreprenörskap fått en större del i den svenska skolan. I förslaget till ny skollag föreslår regeringen att

Kunskapsbegreppet ges en bred innebörd så att utbildningen också ska främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvars-kännande individer och medborgare. Sådan allsidig personlig utveckling kan bl.a. handla om utvecklande av den kreativa förmågan, lusten att skapa, förmågan att ta initiativ och omsätter idéer till handling. Dessa förmågor och färdigheter är centrala för att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt. (Skolverket, 2010, s.17)

Ett entreprenöriellt förhållningssätt innebär enligt Skolverket (2010) att elevers nyfikenhet, självförtroende och förmåga att fatta beslut ska bli en del av undervisningen. De anser att elever ska lära sig att omsätta sina idéer i handling. Skolverkets bild av entreprenörskap går hand i hand med undervisningen i slöjdamnet, där eleverna i sitt självständiga arbete får omsätta sina egna idéer till handling och de kan utöva sin kreativitet och skapa efter egna initiativ. John Heskett (2006) menar att just egna initiativ och innovativt tänkande blandat med människans unika förmåga att omvandla sin omgivning är grunden till design.

Lärande i ett sociokulturellt perspektiv

Slöjden är inte ett individuellt ämne där varje elev arbetar för sig själv. I klassrummet arbetar de sida vid sida med egna projekt men de kan ta del av varandras kunskap och hjälpa varandra lösa problem samt inspireras av andras projekt. Fokus i en sociokulturell teori består av mänsklig aktivitet (Johansson, 2002). Aktiviteterna kan vara enskilda eller i små/stora grupper men är beroende av vilka människor som är med och vilka redskap som används. "Samtal, interaktion, resonemang och användning av redskap i form av artefakter ingår i mänskliga aktiviteter" (s.29). Redskapen kan vara många olika saker, en kikare eller mikroskop ger oss möjlighet att se saker långt bort eller som är så smått att vi inte skulle se de utan hjälp, dessa redskap förmedlar kunskap till oss. Denna förmedling kallar man i en sociokulturell diskurs för mediering. Vi människor står inte direktkontakt med vår omvärld utan vi hanterar och tolkar den med hjälp av fysiska och intellektuella redskap. I vår vardag har vi många olika redskap som medierar kunskap till oss, till exempel miniräknare eller en dator, "men mediering sker inte enbart med hjälp av teknik och artefakter utan människans allra viktigaste medierande redskap är de resurser som finns i vårt språk" (Säljö, 2000, s.82). Genom språket kan vi kommunicera och dela med oss av kunskap, elever som diskuterar skapar tillsammans en gemensam kunskapsbank och kan på så sätt utvecklas.

För att kunna diskutera människors kunskap- och kompetensutveckling kan man använda begreppet: närmaste utvecklingszon, som myntades av grundaren för det sociokulturella perspektivet, Lev Vygotsky (Dysthe, 2003). Den närmaste utvecklingszonen är den kunskap som man närmast kommer behärska.

Vägen till behärskning av komplexa intellektuella och fysiska redskap kan alltså ses som en stegvis process där individen går igenom ett antal faser:

- a) I den första fasan saknar man förtrogenhet med redskap och dess funktion i en speciell praktik.
- b) Därefter kommer en fas då man kan använda redskapet under handledning av en mer kompetent person.
- c) Successivt ökar den lärandes autonomi och förmåga att hantera redskapet på egen hand. Man kan också avgöra när det skall användas. Stödet kan nu minskas eller vara mer indirekt.
- d) Den lärande behärskar nu redskapet eller färdigheterna på egen hand. Hon/han vet när och hur det skall användas (Säljö, 2006, s.124).

Att utveckla sin kunskapsbank och kompetens är en pågående process som pågår hela livet, det brukar sägas att -man lär så länge man lever. Individens läroprocess påverkas mycket av miljö och personer som finns i närheten. Den individuella konstruktionen av kunskap kallas för

appropriering, det innebär att individen tar till sig kunskap, begrepp och teorier som medieras från andra personer eller redskap, samlar ihop det och gör det till sitt eget. (Dysthe, 2003; Säljö, 2000).

“I en sociokulturell teoriram är föreställningen om en ändpunkt i mänsklig utveckling orimlig” (Säljö, 2000, s. 71). De mänskliga kunskaperna och språk kommer hela tiden utvecklas och förfinas, detta gör även att de kommer förändras. Vi undervisar inte på samma sätt i skolan nu som för 50 år sen, förutsättningarna förändras och med det även kraven på kunskaper och förmågor, men vi bär med oss historien och de upptäckter som har gått före. Detta betyder att allt lärande i grunden är socialt. Kunskapen ligger inte i människan som små paket man kan öppna, utan läroprocesserna påverkas av det historiska och kulturella sammanhanget samt av relationer och interaktion människor emellan (Dysthe, 2003). I ett sociokulturellt lärosammanhang är det lika socialt att läsa en bok som att delta i en diskussion.

Det finns flera sätt att lära sig och ett är när man ställs inför problem. Filosoferna John Dewey och George Herbert Mead var stora tänkare med fokus på lärande. Under en skapande arbetsprocess ställs eleven oftast inför ett problem. När de ska lösas får eleven stanna upp och reflektera över olika lösningar. Dewey menade att när situationerna är utav rutin/vanemässiga handlingar utvecklas inte kunskap, utan det utvecklas när man ställs inför problematiska situationer, där man får stanna upp och tänka efter hur man på bästa sätt kan lösa problemet. I och med det rekonstrueras erfarenhet (Vagge, 2003).

Genom att ställas inför problem utvecklar eleverna erfarenheter som de senare i livet kan ta användning av. Dewey använde sig av orden ”Learning by discovery” där han menar att man utvecklar kunskaper/erfarenheter genom att upptäcka. Genom att ställas inför problem som behöver lösas och då använda sig av olika verktyg eller matematiska uträkningar som är nya för personen, utvecklas hon (Vagge, 2003). “Vi försöker mentalt fixera vad vi är ute efter, vi prövar, ’smakar på’ och förkastar alternativ /.../ och tillslut lyckas vi i bästa fall komma fram till vad vi söker efter” (Säljö, 2000, s.109). Säljö menar att man först intar sitt problem mentalt, sedan undersöker, testar de olika alternativ på lösningar och förkastar dem som inte är bra. Misslyckande är ett sätt att förstå vad som kan fungera eller inte.

Mead menar att försök och misslyckande är första steget till bemästrande. I en sådan situation menade Mead att man utvecklar och utökar den praktiska kontrollen. “I bemästrandet ingår alltid aspekterna av ‘att se ur tingens perspektiv’. En bra skulptör måste bemästra både verktyget och materialet” (Vagge, 2003, s.128). Mead ansåg att genom ‘att se ur tingens perspektiv’ reflekterar man över olika aspekter. Till exempel innan vi sätter oss på en stol tänker vi på om stolen ser bekväm ut, om den är stadig och hel. Det gäller även för en elev i skolan när den arbetar med en produkt -kommer produkten hålla till det ändamålet som den är till för eller behövs det göras ändringar eller förstärkningar?

Design

Magnus Persson (2004) upplever att intresset för design och formgivning uppnår skyhöga siffror. Han skriver att design och formgivning finns överallt omkring oss, från förpackningen av dina frukostflingor till TV-bänken i ditt vardagsrum. "Intresset för design och formgivning är rekordhögt och allt fler nyttoprylar får nu en estetiskt tilltalande utformning" (s.127).

Design är i dag ett begrepp som många förknippar med ett snitsigt utformat föremål. Det är oftast förknippat med ytlighet, alltså att en produkt ges en tilltalande form. Designbegreppet har i dag så många tillämpningar att det blir svårt att göra tydliga avgränsningar för vad det egentligen står för. Vi hör ofta talas om design i media och i dessa sammanhang är det ofta relaterat till mode och inredning. Men dessa områden anser Heskett (2006) är fyllda av flyktiga stilbegrepp som saknar en gemensam uppfattning och är beroende av individuell smak. Designbegreppet har förändrats sedan det introducerades i Sveriges industrisamhälle, då begreppet var förknippat med industriell produktion. Heskett menar att design inte längre enbart handlar om industriell massproduktion utan i första hand är den "mänskliga förmågan att forma och göra om vår miljö på sätt som inte tidigare förekommit i naturen och som tjänar våra behov och ger livet mening" (s.17). Bredden av den här beskrivningen av design är enorm, få aspekter i den omgivningen du sitter i är bevarad i sitt ursprungliga skick.

Ulla Johansson (2008) har svårt att ge en förklaring av designbegreppet. Hon menar att designforskare inte kan beskriva eller definiera design på samma sätt som samhällsvetenskaplig kunskap eller teknisk kunskap, eftersom "när man beskriver något med ord innebär det att forma och synliggöra, att skapa mening. Men det innebär därmed också att samtidigt begränsa det ifrån andra meningar, dvs. att avgränsa begreppet" (s.20). Det finns ingen allmänt accepterad beskrivning för begreppet design just av denna anledning, utan den kan tolkas olika utifrån olika genrer av design som till exempel webbdesign, möbeldesign, grafisk design eller industridesign. För att begränsa begreppet design väljer vi därför att utgå från Stiftelsen för Svensk industridesigns definition av begreppet:

Design är en arbetsprocess för att utveckla lösningar på ett medvetet och innovativt sätt där både funktionella och estetiska krav ingår med utgångspunkt från brukarens behov. Design tillämpas för utveckling av varor, tjänster, processer, budskap och miljöer (Linköpings Universitet, 2011e).

Designutbildning

Göteborgs universitets designprogram ger studenterna en grundläggande färdighet i material som textil, trä och plast. Genom att få en gemensam grundläggande utbildning i de olika materialen och yrkesområden, ska det främja studenternas aktiva samarbetsförmåga med andra studenter (Göteborgs universitet, 2011). Design är i dag inget enmansarbete utan har utvecklas till att ett team ofta arbetar ihop. Målen i utbildningen poängterar vikten av arbetsprocessen och designprocessens roll eftersom det är en viktig grund i designyrket. Designprocessen är en framåtskridande arbetsprocess. Med detta menas att designprocessen är uppdelad i ett antal olika steg som avlöser varandra genom arbetet. Processen börjar när designern får en uppgift på sitt

bord, han/hon fortsätter sin designprocess med dessa steg: användarstudier, koncept - visualisering, utvärdering - konceptval, justering - genomförande och uppföljning - utvärdering (Stiftelsen svensk industridesign, 2010). Se bild 2.

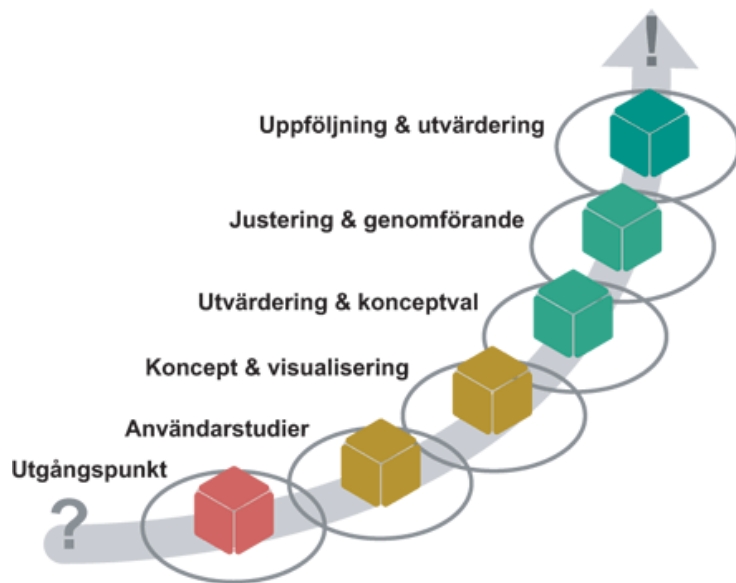

Bild 2: *Designprocessen*
Hämtad från Stiftelsen svensk industridesign (2011)

I designutbildningen ska studenterna få en grundläggande utbildning i metoder, verktyg, konstruktioner, dokumentationer och hur man kan kommunicera genom gestaltning. Studenterna lär sig även att tillämpa sin design och produkt efter att främja nuvarande och kommande generationer när det gäller hälsosam och god miljö, även efter ekonomisk och social välfärd. Utifrån de aspekterna ska studenterna i sitt framtida arbetsliv kunna förhålla sig till omvärlden och samhällets förändring. “Att utbilda sig till designer betyder att utveckla empati och inlevelseförmåga, att kritiskt granska fördomar och vaneseende och att träna sin förmåga att se saker ur olika perspektiv” (Göteborgs universitet, 2011). Designutbildningen framhåller hur viktigt det är för dagens designer att tänka på hur deras produkter framstår i ett helhetsperspektiv.

På Linköpings universitet finns det flera utbildningar under temat design: Grafisk design och kommunikation; Slöjd, hantverk och formgivning; möbeldesign samt design och produktutveckling (Linköpings universitet, 2011a). Alla utbildningar ger en grundläggande utbildning i olika material och metoder och ger sedan möjlighet för studenterna att inrikta och fördjupa sig efter eget val. Slöjd, hantverk och formgivnings-utbildningen syftar till att studenterna får kompetens att arbeta med formgivning och hantverk, både nyskapande och utifrån traditioner. Man arbetar mycket praktiskt och experimenterar med olika produkter och material (Linköpings universitet, 2011b). Programmet Grafisk design och kommunikation bygger mycket på tekniskt design och hur man kommunicerar genom olika medier (Linköpings universitet, 2011c). Möbeldesignprogrammets studenter får lära sig grundläggande kunskaper i konstruktion både för hand och industriellt (Linköpings universitet, 2011d). Det finns även ett civilingenjörsprogram i design och produktutveckling. Programmet är en blandning av klassiska civilingenjörsämnen som matematik, teknik och mekanik och design-orienterade ämnen som produktutveckling, visualisering, formgivning och CAD. Matematiken skall ge eleverna en fast grund för att förstå och utveckla produkten. Kurserna i hållfasthet, mekanik och elektronik är till för att ge en förståelse för hur produkter är uppbyggda. Det som är intressant för det här arbetet

ligger till stora delar i produktutvecklingen som genomsyrar hela utbildningen. Redan från början genomför studenterna projekt, första terminen gäller det att skapa en grill – från idé och koncept genom virtuella prototyper till produktion och en färdig vara (Linköpings universitet, 2011e). Centralt i alla program är designprocessen samt hur produkter passar in i ett hållbar utvecklings-perspektiv. Gestaltande och hur man presenterar sina produkter är även de viktiga aspekter i utbildningarna.

Kopplingar mellan slöjd och design

Som tidigare nämnts har slöjden som ett praktiskt, ekonomiskt ämne förflyttats till ett ämne där man istället koncentrerar sig på arbetsprocesser, formgivning och personlig utveckling. Slöjden förespråkar fritt tänkande och kreativitet. Undersökningar visar att slöjden är ett uppskattat ämne som man har många minnen från. Men det är svårt att förstå användningsområden för den praktiska kunskapen i dagens samhälle. Elever minns saker de gjort och tekniker man använt men de nämner sällan arbetssättet eller slöjdprocessen. I och med att Lgr11 blir gällande kursplan läggs nu ännu mer fokus på de konstnärliga aspekterna av ämnet samt entreprenörskap.

Det finns en del likheter mellan slöjdens kursplaner och designutbildningarnas utbildningsplan: I designutbildningen får studenterna under första året en grundlig genomgång av olika material och konstruktioner för att få en helhetsförståelse över designens möjligheter. När människor får utforska olika material och finna andra konstruktionsmöjligheter och lösningar utmanas de att tänka utanför ramarna, och skapar nya idéer. Det finns här en likhet där grundskolan uppmanar eleverna att arbeta och experimentera med olika material och att få dem att se möjligheterna med olika lösningar (Skolverket, 2000, 2011; Göteborgs universitet 2011; Linköpings universitet, 2011e).

I Lgr11 uppmärksammas design dels som inspirationskälla och som ett mål för eleverna, att se dess betydelse i det offentliga rummet. För en designstudent är gestaltning en stor del av utbildningen och hur deras produkt kan framhävas i det offentliga rummet. Vi kan se flera områden i den kommande kursplanen som förstärker designinriktningen i slöjden genom att skoleleverna ska ges förutsättningar till att utveckla kunskaper i färg, form, funktion och konstruktion och hitta sin "personliga stil" (Skolverket, 2011). För att en designer ska kunna komma ut på arbetsmarknaden krävs det att han/hon har en personlig stil för att sälja sina idéer. Redan i skolslöjden ska det läggas grunder för eleverna att uttrycka sig på sitt egna sätt.

Slöjden kan ses som en grundläggande faktor till att idéer kring formgivning växer fram redan i tidig ålder. Genom att formge sina egna slöjdprodukter sätter eleverna sin egen design på sina föremål. Skissen är en viktig faktor där eleverna experimenterar och beskriver sin produkt. "Skissen, i vilket material den än förekommer, representerar ett sökande efter både form, färg, konstruktion, material och utförande och den kan ses som ett förlopp" (Borg, 2001, s.182). Det här är även en viktig faktor för designstudenter, där de från en tanke ska göra en skiss på sin idé som sedan ändras utefter arbetets gång.

Skolan ska främja elevernas personliga utveckling, genom att skapa kreativa och ansvarskännande individer som har lusten att skapa och förmåga till att ta initiativ och omsätta idéer till handling. Det här ser vi som en grund till olika yrken, framförallt designyrket som kräver att designerna omsätter sina idéer till produkter och att de är ansvarstagande emot andra individer, miljö och samhällsutveckling. Utifrån Borgs avhandling (2001) om kunskaper och upplevelser av slöjdämnet vill vi undersöka vad designstudenter minns från deras slöjdundervisning.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att skapa en förståelse för vad nuvarande designstudenter minns och tagit med sig från slöjdundervisningen. Uppsatsen syftar även till att undersöka hur den kommande kursplanens innehåll kan vara relevant för framtida designstudenter.

Frågeställningar:

- Vad anser studenterna att de har med sig för kunskaper från slöjdundervisningen?
- Vilka kunskaper hade de önskat få med från slöjdundervisningen?
- Finns det delar av kommande kursplanen som kan vara relevant för designstudenter?

Metod

Val av metod

I valet av metod övervägde vi intervjuer och/eller enkäter för vårt arbete. Enkäter skulle gett en möjligheten att nå ut till ett större antal studenter och därmed gett oss en mer kvantitativ beskrivning av populationen. Jan Trost (2005) föreslår att “om frågeställningen gäller hur ofta, och hur många eller hur vanligt så skall man göra en kvantitativ studie. Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller hitta mönster så skall man göra en kvalitativ studie” (s.14). Med tanke på vår frågeställning ansåg vi att vi skulle göra en kvalitativ undersökning. Detta ledde oss fram till intervjuundersökningar som “ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade. En av de stora poängerna är också möjligheten till uppföljningar” (Esaiasson, 2007, s.283). Studien inriktar sig på att förstå hur designstudenterna upplever att deras slöjdfarenheter påverkat dem och är inte menat som ett försök att beskriva hela populationen.

Kvalitativa intervjuer

Under en intervju ska forskaren försöka förstå informantens känslor, sätt att tänka och sätt att handla eller bete sig (Trost, 2005). I en samtalsintervjuundersökning hålls det ett interaktivt samtal mellan intervjuaren och informanten. I samtalet ges informanten utrymme att reflektera kring sina svar och forskaren kan ställa följdfrågor. Forskaren blir i denna typ av kvalitativ intervju ett redskap för att få fram informantens berättelse och förståelse för ämnet. Trost (2005) menar att när vi talar om samtalsintervju är det lätt att termen samtal uppfattas som något vi alla kan delta i utan träning och utan syfte. En intervju ska vara väl planerad och dess innehåll ska tas tillvara. En intervju kan uppfattas som ett samtal av informanten men det är viktigt att intervjuaren inte uppfattar det så, eftersom ett samtal är ett utbyte av känslor, tankar och åsikter vilket intervjuaren inte kan dela med sig av i en undersökning. Vi försökte därför göra intervjuer där vi var intresserade av hur informanten ser på sina slöjdfarenheter. Vi förberedde oss för intervjun så att den inte skulle bli ostrukturerad, utan styras av projektets syfte och teoretiska förankring.

Frågorna konstruerade utifrån tre huvudteman: *Bakgrund*, *minnen* och *efter skolan*. Tanken var att *bakgrunden* skulle ge en översiktlig bild av informantens nuvarande studiesituation. Under temat *minnen* skulle informanten tänkte tillbaka på slöjden, vad de har tagit med sig, vad de gjorde och hur de upplevde undervisningen. Under temat *efter skolan* frågades informanterna om de har fortsatt med något slöjdrelaterat på fritiden eller utbildning, samt vad de hade önskat fått med sig för kunskaper från grundskolans slöjdundervisning. De fick även ett utdrag från Lgr11 (se bilaga 2) där de fick säga om det fanns något som de tyckte var relevant för framtida designstudenter. För att få en bild av hur våra frågor uppfattades och om de skulle ge relevanta svar, gjordes en pilotstudie. Studien omfattade två personer utanför forskningsområdet och som tidigare inte tagit del studiens syfte eller innehåll. Detta bidrog till att vi fick ett nytt

förhållningssätt till vårt intervjumaterial och kunde på så sätt omforma de frågor som upplevdes svåra.

Svaren man får vid en intervju beror mycket på vilken relation forskaren får till informanten och platsen för intervjun samt tid man har till sitt förfogande (Widerberg, 2002). I ljuset av detta valde vi att dela upp intervjuerna mellan oss. Detta kan göra att följdfrågor inte blir likadana, men eftersom en kvalitativ undersökning inte behöver vara exakt likadant utförd, eftersom forskaren inte söker efter statistik utan försöker förklara ett område så varierat som möjligt (Widerberg, 2002). Följdfrågorna i vår undersökning var främst i syfte att hjälpa informanten att utveckla sina svar, de flesta finns i intervjuguiden (bilaga 1). Informanterna fick samma information inför intervjutillfället, vad vi ville undersöka och varför, hur lång tid intervjun beräknades ta. Intervjuerna i Göteborg (5 st.) gjordes i ett avskild studierum och i Linköping (5 st.) på ett kontorsrum på universitetet. Vi bokade tid med informanterna så det inte var någon tidspress, intervjuerna tog mellan 15-35 minuter och utfördes under dagtid. Alla 10 intervjuer spelades in med en mp3-spelare.

Validiteten är det mått man mäter hur bra man har undersökt det man skulle. Under en intervju söker forskaren att finna informanternas upplevelser eller åsikter om ämnet och då antas det att informanten svarar ärligt, det är dock svårt att bevisa. Undersökningen syftar till att undersöka designstudenters upplevelse av slöjdundervisningen och det anser vi är gjort i våra intervjuer. Validiteten kan därför anses hög. Däremot är reliabiliteten låg på grund av att förutsättningarna inte går att rekonstruera (Essaiasson, 2007).

Urval

Vi valde att intervjua en yrkesgrupp inom slöjdområdet, designer. I Skolverkets rapport (2005) ansåg eleverna att slöjdens innehåll inte var användbart för fortsatta studier. Därför ville vi intervjua studenter som är i en pågående utbildning, för att de lättare skulle kunna relatera till vad de har haft för nytta av sin grundskoleutbildning. Vi valde att intervjua tio designstudenter från Göteborgs universitet och Linköpings universitet.

Designutbildningen vid Göteborgs universitet valdes eftersom vi alla tre bor och studerar där. Det gjorde oss mer flexibla med tider och dagar för intervjuer. Första kontakten tog genom att skicka ut ett mail (bilaga 3) till de studenter som hade sin mail publicerade på universitetets hemsida, n=62. Kontakt togs även med institutionssekreteraren för att få kontakt med studenterna genom studentmailen. Där presenterades vår undersökning, att vi önskade intervjua dem och bad dem svara på vårt mail. Detta visade sig problematiskt och endast fem personer svarade. Då kontaktades designstudenter vid Linköpings universitet genom en studievägledare där, n=34, även här var fem personer villiga att medverka. Alla studenter som var villiga att medverka blev intervjuade. Vårt urval blev då ett så kallat första-bästaurval (Essaiasson, 2007).

Eftersom slöjdamnet numera är ett ämne, oberoende av material, ansåg vi att det inte spelade någon roll om informanterna hade arbetat mest med textila eller trä -metall material. Undersökningen syftar inte till att göra en jämförelse mellan könen. Det viktigaste var att informanterna var villiga att dela med sig av sina minnen och erfarenheter. De intervjuade studenterna vid Göteborg universitet gick designprogrammet år 1-3. Studenterna i Linköping

gick ingengörsprogrammet design och produktutveckling. Djupare beskrivning av utbildningarna finns i kapitel *Designutbildning*.

Etisk hänsyn

Vid forskning är det viktigt att man som forskare tar hänsyn till de som medverkar i undersökningen. Vi har följt vetenskapsrådets riktlinjer som finns publicerade på nätet (CODEX, 2011). Allt material från intervjuerna hanterades anonymt. Vi gav varje informant ett nummer för att kunna skilja dem åt, oberoende av intervjutillfälle. Alla informanter informerades om undersökningens syfte och hade möjlighet att avsluta sin medverkan om de önskade.

Analys

Inför analysarbetet transkriberades alla intervjuer ordagrant. Kvalitativ analys kan ibland uppfattas som flummig och oorganiserad, därför är det viktigt att man har en teori och ett tillvägagångssätt som skapar ordning och ger forskarna chans att ta tillvara på informationen som samlats in (Hjelm & Lindgren, 2010). Vi analyserade vårt material utifrån *Grounded theory* som introducerades på 1960-talet av sociologerna Barney Glaser och Anselm Strauss. Tanken med den analysmetoden är att man utvecklar teorier utifrån sitt insamlade material, man låter empirin forma teorin (Esaïasson, 2007). Detta görs utifrån tre steg eller nivåer:

1. Reduktion av data (kodning)
2. Presentation av data (tematisering)
3. Slutsatser och verifiering (Summering) (Hjelm & Lindgren, 2010, s.87)

I analysarbetet hoppar man inte från ett steg till det andra, utan man arbetar växelvis med dem under arbetets gång. Under kodningsarbetet arbetar man med sitt insamlade material, man skapar ordning och identifierar teman och centrala begrepp (kodar) och reducerar på så sätt datan till olika kategorier. Under kodningen är det viktigt att söka kategorier som är relevanta för frågeställningen. Utifrån kategorierna söker man sedan teman, grupperar kategorierna -kanske ger dem nya namn- som är relevanta för forskningens syfte och frågeställningar. Forskarna söker här efter kopplingar och mönster som är betydelsefulla i förhållande till tidigare forskning och teoretisk utgångspunkt, samt de erfarenheter de gjort i arbetet med det empiriska materialet. Det sista ledet i analysen är slutsatserna, dessa behöver även verifieras. Det görs genom att man går tillbaka till kodning och tematiseringsstegen och testar om slutsatserna man gjort håller (Hjelm & Lindgren, 2010).

I enlighet med Glaser och Strauss ovan beskrivna tanke om att man ska försöka utmana sina egna slutsatser genom att gå tillbaka och konfrontera dem med data är alltså målet här att verkligen försäkra sig om att man har gjort allt man kunnat för att undvika tvärsäkra och dåligt underbyggda konklusioner (Hjelm & Lindgren, 2010, s.95).

Grounded theory är aldrig färdig utan utvecklas hela tiden beroende på vad de senaste fallen säger i förhållande till de tidigare resultaten (Esaïasson, 2007). Det är därför viktigt att hela tiden gå tillbaka till det insamlade materialet samt tidigare forskning och teoretisk förankring för att kunna underbygga sina resultat.

Resultat

Här följer en redovisning av våra resultat. Citaten är från informanterna och markerade med nummer för att särskilja dem.

Minnen

Alla informanter hade positiva minnen från slöjdundervisningen. De tyckte det var kul och uppskattade undervisningen. Arbetsätt och förutsättningar var olika och ibland var det mycket väntande på att få hjälp, men upplevelsen är ändå positiv. Slöjdundervisningen skiljer sig mycket från andra ämnen i grundskolan. Det praktiska arbetet i slöjdsalarna kan för många bli ett välkommet avbrott i en annars teorifokuserad skola. Att skapa saker som man får ta hem och använda kan även göra att minnena stannar kvar längre. Man minns saker man gjort och fått ta med hem.

Byggde nått bord och i syslöjden så var det kuddar och kläder och sådana saker. (8)

Ja, jag tror jag gjorde en smörkniv, brännbollsracket och ett hockeymärke från NHL-serien. Och i syslöjden gjorde jag /... /man tog symaskinskörkort. (4)

Jag kommer ihåg att jag alltid fick göra som jag ville, tyckte jag var kul. För jag tyckte det var kul att göra små inredningsgrejer och ta med mig hem, så fick jag göra saker till mamma. (9)

Många mindes även lärarna, både på ett positivt och negativt sätt. En del lärare gjorde mycket åt eleverna, som att säga ut bitar medan andra lät eleverna arbeta fritt och fanns till hands när de behövde hjälp. Det är tydligt att de påverkade vad man gjorde och hur man kände på lektionerna.

Vi hade en lärare som sågade ut allting, så det vara bara rita upp på en träplanka å sen så sågande han, så kunde man slipa. Så jag massproducerade grejer. (5)

Annars tror jag att om lärarna är väldigt engagerade, brinner för det dom gör och bra pedagoger också, så det tror jag smittar av sig jättemycket på eleverna och att de också tycker att det är jättekul. (7)

Jag hade en träslöjdlärare som hette Pär (men är inte säker). Men det var bara positiva bilder. Jag kom till och med ihåg att jag fick vara kvar lite efter skoltid, om man hade slöjden i slutet av dagen, medan han städade runt kunde man sitta och måla klart och så. (6)

Minnena av lärarna vittnar även om att arbetsättet i undervisningen och kraven på eleverna skiljer sig mycket. Undervisningen var för de flesta ganska fritt och eleverna fick göra de projekt som de önskade. För andra hade läraren specifika uppgifter som skulle göras, det var inte lika uppskattat av eleverna.

Man fick alltid uppgifter att göra men jag var alltid så långsam. Man tyckte ju att man skulle få göra vad man vill efter. Men nej, jag hann liksom aldrig med det. Jag ville ju göra en mössa eller sticka en halsduk. (10)

I textilslöjden var det väldigt självständigt arbete vilket jag tyckte var väldigt positivt, jag har goda minnen. Väldigt mycket att man fick känna på material och man fick lära sig mycket. (6)

Jag gick i syslöjden i nian kommer jag ihåg och det var roligare för att /.../ det var mer friare där /.../ Det [träslöjden] var så styrt hela tiden så man lärde sig inte så många moment fullständigt. (2)

Informanterna vittnar om att de fick många grundläggande kunskaper om verktyg och material som används i slöjdsammanhang. De har arbetat med mönster och arbetsbeskrivningar för klädsömnad samt stickning och andra textila tekniker. I träslöjden har man hyvlat, slipat, svarvat och arbetat utifrån olika ritningar. Några hade slöjdat hemma tillsammans med mamma, pappa eller mormor och hade därför svårt att säga vilka kunskaper som de fått genom skolans slöjdundervisning. Likaså har några fortsatt att slöjda och utveckla sina kunskaper självständigt eller genom utbildning, vilket gör det svårt att peka på exakt vad man lärt sig vart. Genomgående är i alla fall att slöjdundervisningen har gett informanterna grundläggande kunskaper om material och metoder, och att de har fått utveckla sin kreativitet under slöjdundervisningen.

Det är lättare att säga vad man lärt sig i träslöjden för min mamma har alltid lärt mig allting i syslöjd /.../ I träslöjden var det ju allt från att hyvla brädor och få ihop dem till att mäta, slipa och betsa. Och jag lärde mig alla eller tolv svenska träslag, till och med på latin. (7)

Ja, allting kan man ju säga att jag har lärt mig, allt med att sy. (2)

Informanterna svarar på den direkta frågan om de har lärt sig något från slöjdundervisningen med vilka verktyg och saker de lärt sig producera. Det finns dock inga kommentarer om arbets/slöjdprocessen eller hållbar utveckling som är stora bitar i Kpl2000.

Kunskaper från slöjdundervisningen

Undersökningen visar att många av informanterna har fortsatt med slöjdandet på fritiden som en hobby och för husliga behov. Allt från att göra inredning med personlig stil, till att sticka och brodera för intressets skull. Många uttrycker även att de använder sina slöjdkunskaper för att lappa och laga eller andra behov i hemmet.

Jag gör saker till min lägenhet. Jag har en begränsad yta, den är inte superstor. Jag har bara 28 kvm så det får inte plats så mycket. (9)

Jag lagar jeans och så.(1)

Jag syr ju på min fritid och stickar och ibland broderar jag. (7)

Att göra egentillverkade produkter ger dem ett större värde än köpta, detta är ett vanligt argument till varför informanterna har fortsatt med slöjdandet efter skolan. Vissa säger att värdet

blir större för att de har lagt ner sin energi i tillverkanen och format det själv. Det gör att man blir mer rädd om produkten.

Jag tror det är mer värde i sånt än i att gå till Ikea och köpa en pall för 50 kronor. Det är roligare i det man faktiskt har lagt ner energi på och format själv. (8)

Jag vill hellre ha på mig saker som jag har gjort själv än en thavanes som är fastkedjad i en symaskin för 3 kr timman. När man har gjort något själv så är man mer rädd om det /.../ Allting man gör själv får ju ett större värde. (7)

Flertal av informanterna önskade att de hade fått med sig mer kunskaper från slöjdundervisningen. De ansåg sig sakna kunskaper om hur man lägger upp ett par byxor och hur man bygger utifrån en ritning. De ansåg sig även sakna kunskaper att skruva upp hyllor, vilken borrhå man ska använda till betongvägg och hur man gör för att hyllan ska bli rak. Det är nu i vuxen ålder som att de känner att de hade behövt dessa kunskaper i det vardagliga livet.

Det kunde vara kul att bara kunna lägga upp ett par jeans. (3)

Kanske lite mer skruva upp saker på väggen, det kan jag ju sakna. (1)

Träslöjdmässigt så skulle man lära sig att bygga någonting utifrån en ritning eller om man skulle vilja bygga en veranda. (4)

Många informanter hade svårt att definiera vad som är slöjd utanför skolans värld. Vi fick vissa tveksamma påståenden eller frågetecken om vad som räknas som slöjd.

Lagar jeans. Räknas det? (1)

Slöjd som textil och trä eller vad säger man? (6)

När de fick tänka efter en stund kom det fram att de kanske gör det ändå. Tveksamheten kan ligga i att man ser slöjden som ett ämne där man producerar saker än att fixa till och göra om produkterna.

Kopplingar mellan design och slöjd i grundskolan

Att vara kreativ, att skapa själv och lösa problem är något som alla informanter anser är viktigt för designers och barn i skolan. De anser att design bör vara en del av skolans undervisning eftersom det är: roligt, en stor del av samhället idag, ett bra sätt att arbeta med problemlösning, det hör till allmänbildningen, det är viktigt med annat än teori i skolan, det ger erfarenhet av olika material och för att barn behöver lära sig att skapa saker själva.

Jag tror att barn behöver vara kreativa och inte bara göra teoretiskt. Men alla kan väl inte vara bra på det men jag tror att alla behöver det ändå. (10)

Jag tror det handlar om att man hittar redskap och sin egen kreativitet och lust att göra någonting /.../ Att hitta egna lösningar de är roligare och inte bara stå där och göra uppgifter från någon. (2)

Som tidigare sagts är arbetsprocessen en viktig del av kursplanen för slöjdämnet. Likaså arbetar man mycket med processen på designprogrammen. Problemlösning och produktutveckling är stora och viktiga delar i informanternas utbildning, däremot skiljer sig sättet att arbeta och lösa problemen. Några testar sig fram och lär sig av sina misstag, andra gör beräkningar och ritningar innan prototypen skapas, för att på så sätt försäkra sig om att produkten kommer uppfylla sitt syfte. Informanterna berättar:

Väldigt mycket process skulle jag säga. Vi får nästan ingen teoretisk undervisning eller teknisk undervisning utan det är upp till var och en att upptäcka själva, vi lär oss nästan ingenting utan vi lär oss själva under de här åren. (5)

Vi arbetar väldigt mycket med produktutvecklingsprocessen. Den går ut på att man får ett uppdrag av en arbetsgivare på ett problem man ska lösas och sen genom att gå ut till användare och se hur de stöter på problemet i sin vardag försöker man vidga sina vyer om vad problemet, var det finns och så försöker man hitta lösningar på det och åtgärder. När man hittar det sammanställs det till någon slags produkt eller tjänst /.../ sen skissar och räknar man på olika lösningar. (9)

Informanterna tog emot utdraget ur den kommande kursplanen (Lgr11) positivt. De ansåg att det fanns flera delar som kan vara relevanta för framtida designstudenter. Att formge och framställa föremål och kunna motivera sina val är centrala delar i design. Det är även positivt vid prototypbyggande att man är van att arbeta praktiskt. Likaså är det viktigt att produkterna främjar en hållbar utveckling och inte är skadliga för miljön. Att redan i grundskolan implementera miljövänliga tankar kan bara ses som positivt.

Den första punkten tycker jag beskrev väldigt bra vad design verkligen är: man ska kunna formge och framställa föremål och uttrycka en idé... och veta hur man gör för att uttrycka den. (9)

Speciellt idag när det inte är okej att man kommer på en ny produkt som är jätte-omiljövänlig /.../ att hela tiden analysera och motivera varför man gör olika val för det handlar hela tiden om att sälja in någonting och kan du inte svara på varför du har gjort ett val så är du inte trovärdig. (7)

Många av informanterna reagerade på att man ska tolka föremåls estetiska och kulturella uttryck. Några var negativa och ansåg att det inte fanns någon anledning att göra detta i skolan och att det var bättre att eleverna fick arbeta praktiskt med sina projekt. De ställde sig även frågan om eleverna var intresserade av det. Andra såg det positivt och tyckte att det är bra att eleverna får göra det eftersom det är viktigt för en designer att kunna tolka och förstå vad produkter förmedlar. Det kan även hjälpa till att bevara historia och kultur.

Det är väldigt viktigt att man ska kunna -som den sista punkten- tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck. När man ska designa en produkt är det viktigt att ge produkten ett uttryck som gör att folk vill ha den och känner igen den och vill köpa den. (3)

Den sista punkten känner jag -tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck- det känns som att det verkligen är för designintresserade. Dom [eleverna] har redan gjort sin grej och då kanske man känner sig klar /.../ Jag tänker att alla kanske inte är intresserade av det. (1)

Sammanfattning

Slöjden är ett uppskattat ämne av informanterna. I slöjdsalen mötte de olika material och verktyg som de arbetade praktiskt med. Minnena är många av sandpapper i handen, symaskiner man lärde sig hantera och produkter man gjort och fått ta hem. Man fick kunskaper om hur olika verktyg och redskap skulle hanteras och om hur olika produkter gjordes, som till exempel smörkniv eller gosedjur. Slöjden var ett tillfälle där man fick skapa och vara kreativ vilket skilde sig från de andra skolämnena.

Efter skolan är det flera som fortsatt med slöjdande på olika sätt och av olika anledningar -för att det är roligt och man har lust att skapa, men även för behov i hemmet. Det ansågs även att produkter man skapat själv får ett större värde och det gör att man tar bättre hand om dem. Många önskade att de fått med sig mer grundläggande kunskaper från slöjdundervisningen -för att kunna sätta upp hyllor eller laga kläder. Andra önskade att de lärt sig följa ritningar eller kunna konstruera egna klädmönster.

I designutbildningen är det stort fokus på problemlösning och hur man arbetar i en process för att ta fram den bästa produkten. Angreppssätten varierar beroende på problem men det görs alltid tester och beräkningar för att kunna jämföra lösningar. Informanterna såg många kopplingar mellan den kommande kursplanen och deras egen utbildning. Formgivning och framställning av produkter är centralt men det är även positivt att kunna tolka ett föremåls estetiska och kulturella uttryck för att förstå vad en design sänder ut för signaler och hur de kan locka kunder. Att arbeta med design i skolan ansågs vara positivt bland annat eftersom barn behöver få skapa själva, det är ett bra sätt att arbeta med problemlösning och att design är en stor del av dagens samhälle.

Diskussion

Metoddiskussion

Syftet var att undersöka informanternas minnen och upplevelser av slöjdundervisningen, vilket kvalitativa intervjuer lämpade sig väl för (Esaiasson, 2007). Att vi som slöjdlärostudenterna frågar om slöjdundervisningen kan ha påverkat informanterna, men vår upplevelse var att de försökte minnas lite mer tack vare det, vilket man kan se positivt för undersökningen. Det kan även ha hindrat informanterna att uttrycka sig negativt mot slöjden av hänsyn till oss. Intervjuerna var mellan 15-34 minuter långa. Om frågorna skulle ändrats, är det frågan som handlar om vad informanterna önskat få med sig för kunskaper från slöjdundervisningen (se bilaga 1). Denna fråga var tänkt att ge oss svar på vad informanterna önskat ha lärt sig på slöjden utifrån deras utbildning men svaren berörde mer vardagliga behov. Vid en ny undersökning skulle frågan specificerats.

En alternativ metod hade varit fokusgruppsundersökning i form av en gruppintervju som skulle gett informanterna möjlighet att diskutera sina upplevelser och då kanske kommit ihåg mer. Svårigheten är att sätta ihop en bra grupp, där alla känner sig trygga att säga vad de tycker och att alla kommer till tals. Esaiasson (2007) menar även att en fokusgruppsundersökning bör uppföljas med en annan undersökning, vilket inte det fanns utrymme för inom tidsramen för undersökningen.

Ett stort problem i undersökningen var att få kontakt med studenter som var villiga att delta i en intervju. Ett mail skickades till 62 personer som läser på Göteborgs universitet och sedan ett påminnelse-mail efter en vecka. Fem personer svarade. Vi tog även kontakt med institutionssekreteraren vid designprogrammet på Göteborgs universitet för att komma i kontakt med studenter genom dem, men det tog för lång tid innan de svarade. Försök att få personlig kontakt på deras skola gjordes även men misslyckades. Vid det laget var det ont om tid, därför bestämdes det att ta kontakta Linköpings universitet där en studievägledare kunde hjälpa oss att komma i kontakt med fler studenter. Att ta kontakt genom mail är inte så effektivt eftersom mottagarna lätt kan ignorera innehållet, om man tar kontakt personligen kan det vara svårare att säga nej. Samtidigt ger mailen möjlighet att nå ut till många fler. Att ta kontakt med informanter genom någon de känner är positivt eftersom informanterna från början har ett visst förtroende för undersökningen. Men det finns även en risk att man kommer i kontakt med informanter som har liknande tankar och åsikter och då går miste om andra infallsvinklar.

I urvalet av informanterna valdes de som var villiga att vara med. Eftersom en kvalitativ undersökning gjordes, och det då inte var meningen att kunna beskriva hela populationen eller statistiskt säkerställa resultaten, kan man göra ett så kalla första-bästaurval (Esaiasson, 2007). Informanterna var positiva och intresserade av undersökningen. Att olika personer utför intervjuerna kan påverka informanterna på olika sätt men eftersom samma information gavs och samma intervjuguide användes, tror vi inte att det har påverkat undersökningens resultat.

Resultatdiskussion

Kunskaper och erfarenheter från slöjden

Vilken kunskap är viktig? Det har ifrågasatts från flera håll om slöjdundervisningen ger någon "nyttig" kunskap för fortsatta studier och det samhället vi lever i idag. Borgs (2001) undersökning visar att informanterna tycker att grundläggande slöjdkunskaper ger en bra grund för det praktiska arbetet i hemmet, men det fanns även kritiska röster som säger att slöjdkunskaper är överflödiga, eftersom ingen behöver laga eller sy sina kläder -det går att köpa nytt i affärerna. Enligt Skolverket (2005) har eleverna svårt att se "nyttan" med kunskaperna som de får ifrån slöjden. Å andra sida har undersökningen visat att ett flertal av informanterna saknar kunskaper som att sy fast en knapp, lägga upp ett par byxor eller hänga upp en tavla nu i vuxen ålder. Skolverkets undersökning fastställde att 69% av lärarna tycker det är viktigt att slöjden knyts ihop med livet utanför skolan men 46% av eleverna tycker att lärarna inte lyfter upp detta (s.40). Det kan vara så att slöjdlärarna ser det som en självklarhet att man använder sina praktiska kunskaper utanför skolan utefter behov, men eleverna ser inte detta som någon "nytta". Den vardagliga "nyttan" av slöjdkunskaper kan vara svår att se för yngre elever. Det är kanske först när eleverna blir vuxna och flyttar hemifrån dessa kunskaper blir relevanta, behov som att laga kläder eller sätta upp hyllor inte är aktuellt för dem. Undersökningen visar däremot att informanterna använde sig av just dessa slöjdkunskaper för hushållsbehov, bland annat eftersom det kostar att köpa kläder och inredning.

Eleverna finner inte att slöjdkunskaper kan vara användbara för vidare studier (Skolverket, 2005). I likhet med eleverna har informanterna svårt att se någon "nytta" av slöjdkunskaperna i sin utbildning. De ser den praktiska aspekten av slöjdamnet och den "nytta" de har i vardagslivet, och framhäver att det gärna skulle lära sig mer. Det intressanta är att processen och de problemlösande aspekterna av ämnet utblir i svaren. Det kan bero på att de inte kopplar ihop slöjdamnet med dessa aspekter. Processen är en viktig del i deras utbildning, men det är inte säkert att det framhävs på samma tydliga sätt under deras slöjdundervisning. Skolverket (2005) visar att slöjdprocessens betydelse i undervisningen varierar mycket från lärare till lärare, och många av eleverna uppmärksammar inte att de arbetar i en process. Arbetsprocessen lär vi oss genom övning och erfarenhet, vilket kan vara anledningen till att den är så svår att förmedla. Processen är en typ av tyst kunskap, vilket kan vara svårt att sätta ord på. Precis som det är svårt att förklara hur man cyklar är det svårt att ge en beskrivning på hur tankegången går under arbetsprocessen.

Att skapa sitt eget kan också vara ett sätt att uttrycka sig. Genom att omsätta sina egna idéer och utöva sin kreativitet och skapa gör att eleverna får möjlighet att uttrycka sig själva, men Borg (2001) ställer sig frågan om vi människor håller på att förlora vår uttrycksmöjlighet, eftersom vi inte längre behöver skapa -för att det går att köpa det mesta idag. Hon menar även att det är ett grundläggande behov för människor att uttrycka sig. En informant i vår undersökning menar att det är viktigt att kunna uttrycka sig och tycker att den kommande kursplanen (Lgr11) kan hjälpa eleverna med detta. Något som vi tycker har försvunnit i diskussionen om uttrycksmöjligheter och kreativt skapande är att grundskolan är till för alla. Det innebär att ett visst antal av de som har slöjd i skolan idag kommer att arbeta inom kläd- och möbelindustrin och andra skapande

verksamheter i framtiden. Det behövs fortfarande människor som har de praktiska kunskaperna eftersom allt inte går att göra med maskiner. Slöjden har här en viktig uppgift att väcka intresset för och lägga grunden till en sådan karriär.

Kursplanens relevans för framtida designstudenter

Vi som framtida slöjdlärare ser en stor koppling mellan slöjd och design, men vi upplever att informanterna inte ser det lika självklart. När vi frågade dem vad de själva skulle vilja ha lärt sig i slöjden var fokus på vad de skulle behövt för sin "hobbyslöjd" eller för vardagsbehov, inte på vad de behövde för sin yrkesprofession. Undersökningen visar att kursplanens innehåll på många sätt är relevant för framtida designstudenter.

I målen för slöjddämnet i Lgr11 står det att eleverna ska ges möjlighet att formge och framställa föremål. Undersökningar (Skolverket, 2005; Johansson 2002; Borg 2001) visar att eleverna framställer många föremål utifrån egna idéer eller förebilder. Det är ett arbetssätt som känns igen och för många är det självklart i slöjdsalen. Enligt kommande kursplan (Lgr11) ska eleverna även välja och motivera varför de gör vissa val samt kunna reflektera över sin arbetsinsats, liknade skrivelse finns även i Kpl2000. Skolverket (2005) visar dock att dessa kunskaper inte tas upp av eleverna, inte heller görs det av våra informanter -de praktiska kunskaperna är i centrum. Vår egen erfarenhet är att i skolan görs planeringsarbete och reflektion med visst motstånd, eleverna förstår inte varför det är viktigt utan vill istället lägga sin tid på att tillverka diverse produkter. På designprogrammen får studenterna grundläggande kunskaper i material och metoder, men fokus i utbildningen ligger i processen och hur man utvecklar idéer och koncept till produkter eller tjänster. Kan vi som pedagoger lägga större vikt vid processens delar som idé, planering och produktutveckling? Är det viktigt att göra det? Vad tillför det i så fall till slöjdundervisningen? Eller ska slöjdens fokus ligga på tillverkningen av en produkt, som förmedlar kunskaper om metoder och material, vilket våra informanter och elever ser som en av slöjden starkaste sidor? I kursplanerna (Lgr11, Kpl2000) finns alla dessa delar presenterade utan någon inbördes ordning. Det gör slöjden till ett mångsidigt ämne som medierar kunskap på många olika sätt. Men det gör även slöjden till ett komplicerat ämne som är svårt att definiera.

På frågan om vad informanternas ansåg om några punkter från Lgr11, fanns många positiva åsikter om den. Estetiska och kulturella uttryck väckte många tankar och åsikter hos våra informanter. De menade att kunna tolka föremåls estetiska och kulturella uttryck -är starkt kopplat med design. Vissa var dock tveksamma till om det borde vara med i slöjden. Det var å ena sidan tydligt att det var relevant för framtida designstudenter. Att förstå en produkts uttryck, vilka signaler den signalerar och hur det påverkar kunden är centralt för en designer då det gäller att kunna sälja sin produkt. Å andra sidan är det centralt i ett entreprenöriellt förhållningssätt, att kunna göra genomtänkta beslut, och då är det en viktig aspekt i skolan. Att kunna förmedla och gestalta sina egna åsikter är ofta viktigt i tonåren. Att då vara medveten om hur kläder signalerar till exempel gruppstillhörighet eller politiska åsikter är centralt. Det är inte en av de största pelarna inom ämnesområdet, men det är en stor del av elevernas personliga utveckling.

Designens möjligheter i slöjden

Undersökningen visar att designarbete i slöjden kan ge många positiva konsekvenser. Arbets sättet i en designprocess liknar på många sätt en arbetsprocess i slöjden. Att utveckla idéer, lösa problem och få fram en produkt ingår i dem båda. Men en stor skillnad är att slöjdaren presenterar en färdig produkt men designern presenterar sin idé med en prototyp som skickas vidare för att produceras. Designstudenterna vi har pratat med såg det väldigt positivt att arbeta med design i slöjden, kreativitet och att skapa själv var starka argument. Det är i likhet med informanterna i Borgs (2001) undersökning där ett argument för att ha kvar slöjddämnet var att det utvecklade elevernas kreativitet och förmåga att tänka själva. I en tid där slöjddämnet varande är ifrågasatt kanske detta kan vara ett bra argument för ämnet? Flera av informanterna i vår undersökning ansåg att det är viktigt att vara kreativ, för att det kommer eleverna även ha användning för senare i livet -även om man inte kommer att arbeta med designrelaterade yrken. Utifrån vår undersökning kan vi se tre stora områden, problemlösning, arbetsprocessen och miljöaspekter, där design kan kopplas ihop med slöjdarbete i skolan.

I designutbildningen arbetas det aktivt med processen och i många fall arbetar man i grupp eller arbetslag. Vad skulle det ge för konsekvenser för slöjdundervisningen om man arbetar på ett liknande sätt där? Skolverket (2005) visar att eleverna ofta arbetar med enskilda projekt och Johansson (2002) skriver om hur eleverna arbetar självständigt men interagerar med klasskompisar och lärare under arbetets gång. Kunskap delas och medieras mellan alla i klassrummet även om man har egna projekt. Men kan en tydlig gruppindelning och krav på samarbete kring ett projekt öka medieringen av kunskap? Ett sociokulturellt perspektiv på lärande framhäver individens aktiva sökande efter kunskap. I skolan görs detta ibland med ett visst motstånd, det blir då vår uppgift som pedagoger att utmana och inspirera eleverna. Det är möjligt att ett projekt liknande designutbildningens upplägg kan ge goda konsekvenser.

Slöjdprocessen och designprocessen har både likheter och skillnader. I designprocessen läggs stor vikt vid idéutveckling och att testa många olika lösningar. Det är något som ofta görs snabbt i slöjdprocessen och den blir inte lika uppmärksam. Genom att förstärka idéutvecklingsfasen i skolan kan eleverna få en utökad möjlighet att reflektera över olika möjligheter och lösningar. Å andra sidan, om det läggs mer tid åt idéutvecklingsfasen så finns det mindre tid åt det praktiska arbetet och det finns en stor önskan från eleverna att få arbeta praktiskt. Skolverket (2005) fann att det lärarna är ense om att planeringsfasen är till för eleven. De visade även att eleverna gör en planering innan slöjdarbetet börjar och större delen av eleverna gör ändringar i den allt eftersom arbetet fortsätter. Det som Skolverket inte kan säga är hur elever och lärare definierar en planering. En elev beskriver i undersökningen sin planering på följande sätt:

Idag planerade jag vad jag skulle göra. Det blev ett tidningsställ. Jag pratade med läraren om hur jag skulle göra. Sedan sågade jag bitar till stället. Vi pratade mycket med kompisar. Sedan var lektionen slut (2005, s.55).

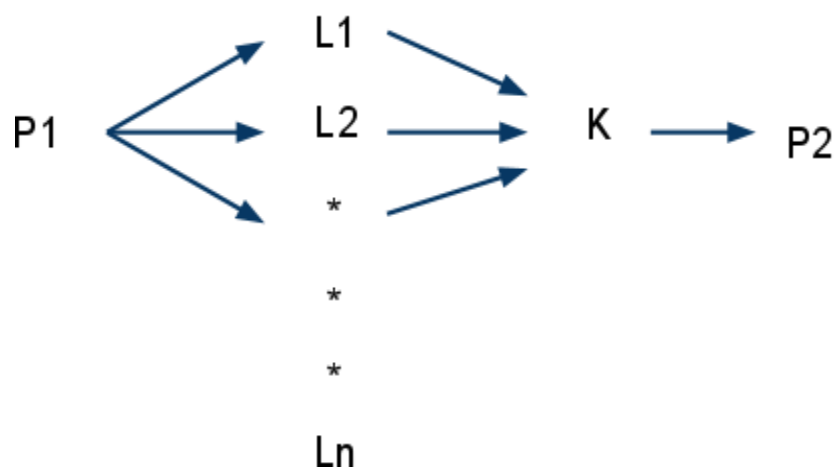
I vår undersökning var det ingen av informanterna -när de berättade om sina minnen från slöjdundervisningen- som pratade om att de arbetade i en process eller hur de gick tillväga när de planerade ett projekt. Likaså var det ingen som pratade om reflektion vid arbetets slut. Det

betyder inte att de inte gjordes, men det är inget som de minns som en stor del av deras slöjdundervisning. I nuvarande kursplan för slöjd står det:

Ett slöjdarbete kräver planering och medvetna val, där faktorer som funktion, utseende, hållbarhet, ekonomi och miljöpåverkan har betydelse. Genom att välja material och metod för att genomföra ett arbete utvecklar eleverna sin förmåga att reflektera och tänka konstruktivt för att finna lösningar (Skolverket, 2000, s.92).

Tydligt är att det är viktigt att arbeta med planeringen och göra genomtänkta val inför ett slöjdarbete. Genom att utmana eleverna att utveckla och hitta olika lösningar för sitt projekt kan deras reflektion och självständiga arbete utvecklas. En annan skillnad mellan slöjdprocessen och designprocessen är att designprocessen startar med användarstudier som en del av planeringen. Vilket vad vi vet inte alls görs i slöjden. Att arbeta mer emot verkliga problem eller behov i vår omgivning skulle kunna utmana eleverna till ett mer innovativt tänkande och därigenom ge större möjligheter att uppnå Skolverkets nya krav på entreprenellt förhållningssätt

Likheter är att man arbetar i en process där man justerar och omvärderar sin planering under genomförandefasen som har mycket med problemlösning att göra. Problemlösning har vi återkommit till om och om igen under arbetet. Skolverket (2005) uppmärksammar att elever och lärare är överens om att problemlösning är en stor del av undervisningen. Men de ifrågasätter om elever och lärare är överens om vilken typ av problemlösning det är. "Står problemlösning för att reflekterat försöka genomföra ett arbete utifrån en förlaga, att hitta rätt svar på det andra redan vet, eller att kreativt söka lösningar på unika problem?" (s.67). Vår bild av problemlösningen i slöjden går i linje med det Dewey nämner det som "Larning by discovery" och Gombrich formel "making comes before machining" Även inom slöjdforskningen är detta sätt att se på problemlösning relevant, Säljö (2000) menar att man först intar sitt problem mentalt och sedan undersöker och testat de olika alternativ på lösningar och förkastar de som inte är bra. Misslyckande är ett sätt att förstå vad som kan fungera eller inte. Våra informanter pratar om problemlösning som en del i deras produktutveckling. Trots att informanterna beskriver sina tillvägagångssätt på olika sätt så arbetar de under samma teoretiska grund. Nämligen Poppers tankar om kunskapsbildning, som kan förklaras med följande schema.

Figur 1: Problemlösningsschema

P1 representerar utgångsproblemet, i vårt fall handlar det exempelvis om problemet arbetsgivaren ger till designern. L1, L2 och vidare står för olika förslag till lösningar. För designern innebär detta de idéer och den inspiration de skaffat sig i sökandet efter en lösning. K är det stadie då idéerna korrelerar till ett förslag som i sin tur leder fram till nya problem (P2), och på så sätt börjar hela processen på nytt (jfr. Borg, 2008, s.137). Detta arbetsätt är även aktuellt inom slöjdundervisningen då eleverna stöter på problem under arbetets gång och utmanas att hitta lösningar på ett kreativt sätt. Som vi tidigare har nämnt arbetas det mycket med problemlösande och experimenterande i slöjden. Där elever har stora möjligheter att pröva olika lösningar och omvärdera sin ursprungsplanering. Vi har alltså redan en stark knytning till design, som gynnar elevernas utveckling och bör finnas kvar.

I dagens skola och samhälle lyfts ofta tankar kring vår omgivning och vår miljö, så även i designutbildningen. Vikten av att tänka miljövänligt har en stor betydelse för våra informanter. De menar att det påverkar dem i deras skapande. Designyrket kräver att designerna omsätter sina idéer till produkter och att de är ansvarstagande emot andra individer, miljö och samhällsutveckling. Likaså är det viktiga aspekter i skolans slöjdundervisning. I vår undersökning nämner flera informanter att egentillverkade saker har större värde än köpta. Den etiska aspekten, att man vet att ingen har blivit dåligt behandlad eller fått en svältlön i framställningen av produkten är även det ett argument för tillverka egna saker. Borg (2001) menar att arbeta praktiskt gör att eleverna blir mer medvetna som konsumenter eftersom de får arbeta med de olika materialen och får en förståelse av hur saker är uppbyggda.

Idag behöver ingen kunna karda, sy kläder eller snida föremål för att familjen ska överleva, det mesta går att köpa. Som konsument kan det dock krävas en förmåga att sätta sig in i allt nytt och kunna ta ställning och bedöma ny information om produktens egenskaper (Johansson, 2002, s.23).

Genom att göra eleverna uppmärksamma och medvetna som konsumenter på sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter i produktionen av produkter, ges de möjlighet att göra bra och medvetna val som främjar en hållbar utveckling.

Fortsatt forskning och avslutande kommentarer

Slöjdekunskaper anses främst användas för vardagsbehov i hemmet. De kunskaperna anses inte vara användbara för framtida studier. De praktiska kunskaperna är fokus i diskussioner om slöjden. I den kommande kursplanen (Lgr11) finns mycket som kan vara relevant för en blivande designstudent. Både de praktiska kunskaperna men framförallt att kunna reflektera kring och motivera sina val. Undersökningen visar en tydlig koppling mellan design och slöjd. Framförallt visar den att slöjdundervisningen kan dra stor "nytta" av att arbeta utifrån olika designtankar. För att förtydliga arbetsprocessens delar och att utmana elevernas kreativa sidor. Arbetsprocessen uppmärksammas inte av informanterna vid intervjuerna men de arbetar aktivt efter designprocessen i sin utbildning. Detta tror vi beror på att processarbetet kan vara en tyst kunskap som är svår att förklara.

Arbetet har gett oss många tankar om hur man kan arbeta i slöjdundervisningen. Man skulle till exempel kunna göra ett projekt som innebär att öka trivseln i skolans café. Eleverna får då i

uppdrag att designa nytt eller förändra inredningen i lokalen. Man kan se klassen som ett arbetslag som tillsammans arbetar utifrån designprocessens steg. Vi tror att detta projekt kan innefatta många delar av den kommande kursplanen (Lgr11). Som till exempel arbetsprocessens delar, slöjden i det offentliga rummet samt formgivning och framställning av föremål.

Som fortsatt forskning skulle det vara intressant att göra en fokusgruppsundersökning som innefattar grundskoleelever. Genom att arbeta med ett designtema i skolslöjden och undersöka om det sker någon förändring i elevernas medvetenhet och inställning till arbetsprocessen.

Som blivande slöjdlärare måste vi själva svara på -utifrån styrdokumentet- vad vi vill att eleverna ska ta med sig för kunskaper från vår undervisning. Sätter vi arbetsprocessen eller de praktiska kunskaperna av verktyg och material i fokus? Bestämmer vi projekten eller får eleverna välja själva? Finns det några begränsningar för vad de får göra? Oavsett hur vi svarar på de frågorna är det viktigt att eleverna är medvetna vad de lär sig, hur de lär sig det och varför de lär sig det.

Referenser

Aulin-Gråhamn, Lena; Persson, Magnus & Thavenius, Jan. (2004). *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur

Bartley, William Warren, III (1990). The curious case of Karl Popper. I Borg, Kajsa & Lindström, Lars (Red.), *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd* Stockholm: Lärarförbundet.

Borg, Kajsa. (2001). *Slöjdämnet intryck - uttryck - avtryck*. Sollentuna: Parajett AB.

CODEX. *God forskningsed*. Hämtad den 10 04 2011 från http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2011_01.pdf

Dysthe, Olga. (Red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wärngnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedt.

Falköpings kommun. *Slöjdprocessen*. Hämtad den 10 04 2011 från <http://www.falkoping.se/utbildningbarnomsorg/grundskola/grundskolorenhet/mosseberg/mossebergsskolan/klasseramen/slojd.4.65933fa8123bf80c65580002980.html>

Göteborgsuniversitet, *Designutbildningen*, hämtad den 06 04 2011 från <http://hdk.gu.se/sv/utbildningar/design>

Hasselskog, Peter.(2010) *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*. Göteborg: Acta.

Heskett, John. (2006). *Design: en introduktion*. Stockholm: Raster.

Hjelm, Mikael & Lindgren, Simon. (2010). *Introduktion till Samhällsvetenskaplig analys*. Falkenberg: Gleerups.

Johansson, Marlene. (2002). *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap*. Göteborg: Acta.

Johansson, Ulla & Svengren Holm, Lisbeth. (2008). *Mötet kring design. Mötet mellan design, teknik och marknadsföring*. Lund: Studentlitteratur.

Linköpings universitet. (2011a). *Program hösten 2011*, hämtad den 02 05 2011 från http://www.liu.se/utbildning/program/Hosten_2011?l=sv#design

Linköpings universitet. (2011b). *Slöjd, hantverk och formgivning*, hämtad den 02 05 2011 från <http://www.liu.se/utbildning/program/slojd/beskrivning?l=sv>

Linköpings universitet. (2011c). *Möbeldesign*, hämtad den 02 05 2011 från <http://www.liu.se/utbildning/program/mobeldesign/beskrivning?l=sv>

Linköpings universitet. (2011d). *Grafisk design och kommunikation*, hämtad den 02 05 2011 från <http://www.liu.se/utbildning/program/grafiskdesign/beskrivning?l=sv>

Linköpings universitet. (2011e). *Designprocessen*. Hämtad den 03 05 2011 från <http://www.liu.se/utbildning/program/designprodukt/beskrivning?l=sv>

Lindström, Lars. (2008). Intuitionens roll i estetiska läroprocesser I Borg, Kajsa & Lindström, Lars (Red.), *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd* (s.129-144) Stockholm: Lärarförbundet.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur: Lund.

Persson, Magnus. (2004) Marknadsetetiken I Aulin-Gråhamn, Lena; Persson, Magnus & Thavenius, Jan. *Skolan och den radikala estetiken*. (s. 125-153) Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2000). *Kursplan 2000 (Kpl2000) -slöjd*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2010). *Entreprenörskap i skolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. *Läroplan för grundskolan (Lgr11) -slöjd*. Hämtad 20 03 2011 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Skolöverstyrelsen. (1969). *Läroplan och grundskolan (Lgr69) -slöjd*. Stockholm: Skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan (Lgr80)- slöjd*. Stockholm: Skolöverstyrelsen.

Stiftelsen svensk industridesign, *Designprocessen* hämtad den 11 04 2011 från <http://www.svid.se/For-studenter/Vad-design-ar/Designprocessen/>

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger. (2000). *Lärande i Praktiken*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

Säljö, Roger. (2008). Den materiella kulturen och vårt kunskapande I Borg, Kajsa & Lindström, Lars (Red.), *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd* (s. 11-14) Stockholm: Lärarförbundet.

Trost, Jan. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vagge, Sveinung. (2003). Perspektivtagning, rekonstruktion av erfarenhet och kreativa läroprocesser. I Dysthe, Olga. (Red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. (s. 119-141) Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, Karin. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide

Bakgrund

När slutade du 9:an ?

Hur länge har du läst?

Finns det några ämnen från grundskolan som du känner att du har haft speciell användning för i dina nuvarande studier?

Hur arbetar ni på utbildningen?

Minnen

Vad kommer du ihåg från slöjden?

- Vad du gjorde på slöjden?
- Kan du berätta något du lärt dig i slöjden?
- Gjorde du något designrelaterat i slöjden?
- Hur upplevde du slöjdundervisningen?

Efter skolan

Har du arbetat/arbetar du med något slöjdrelaterat på fritiden? Med vad? Av vilken anledning?

Vad hade du önskat få med dig för kunskaper från slöjdundervisningen?

Utdrag ur lgr11:

Genom undervisningen i ämnet slöjd ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- *forma och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker,*
- *välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter,*
- *analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp, och*
- *tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.*

Ser du något i utdraget från kursplanen som kan vara relevant för framtida designstudenter?

Tycker du det finns några anledningar att arbeta med design i grundskolan? Varför/villka/varför inte?

Utdrag ur lgr11:

Genom undervisningen i ämnet slöjd ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker,*
- välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter,*
- analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp, och*
- tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.*

Göteborgs Universitet
Inst. för pedagogik, kommunikation och lärande

Hej!

Vi är tre lärarstudenter som arbetar med vårt examensarbete inom slöjd. Vi gör en undersökning om vad man minns och vilka kunskaper man tar med sig från slöjdundervisningen i grundskolan. Vi behöver din hjälp för att ta reda på vad designstudenter kommer ihåg. Vi hittade din mailadress på HDKs hemsida.

Vi skulle gärna göra en intervju med dig om dina upplevelser och tankar kring din slöjdundervisning. Det gör ingenting om du inte minns något eller inte har haft användning av det ämnets kunskaper, vi är intresserade av det med. Intervjun tar 20-30 minuter och vi kan träffas på pedagogen i Göteborg eller om du föredrar någon annanstans, vi har även möjlighet att göra en telefonintervju. Allt material kommer att hanteras anonymt.

Är du intresserad av att vara med i vår undersökning? Kontakta oss på telefon eller mail så bestämmer vi en tid för intervju!

Hoppas att höra från dig snart!

Med vänliga hälsningar
Albin Svensson, Lina Broberg och Mimmi Bergqvist

Albin: tel., 07... Mail: ...@gmail.com

Lina: tell, 07...Mail: ...@gmail.com

Mimmi: tel., 07... Mail: ...@gmail.com